

ТЕМА 3

ПРОБЛЕМА Й ТЕМА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ПОРЯДОК ВИБОРУ І ФОРМУЛЮВАННЯ

Мета: ознайомитись із поняттям наукової проблеми; розглянути види тем та методики їх формулювання; встановити порядок вибору та особливості формулювання теми наукового дослідження.

План:

- 3.1 Поняття наукової проблеми
- 3.2 Види тем та методики їх формулювання
- 3.3 Визначення предмета й об'єкта дослідження
- 3.4 Мета й завдання дослідження

Опорні поняття та терміни: науковий напрям, наукова проблема, інформаційна проблема, аналогова проблема, гіпотетичні проблеми, тема, процес формування тем, актуальність тем, структура назви наукової роботи, предмет пізнання, мета дослідження, завдання дослідження.

Виклад матеріалу теми

3.1 Поняття наукової проблеми

Науковий напрям – це найбільш відпрацьовані і визнані нові теорії або сукупності взаємопов'язаних теорій (методів), що відносяться до одного об'єкта досліджень і розробок, але ґрунтуються на різних аксіоматичних доктринах та концептуальних засадах.

Під науковим напрямом розуміють сферу наукових досліджень, присвячених розв'язанню фундаментальних теоретико-експериментальних проблем у певній галузі науки. При цьому успіх наукової роботи та її ефективність залежить значною мірою від того, наскільки вдало обґрунтовано науковий напрям.

Структурними одиницями напряму є комплексні програми, проблеми, теми й питання, при цьому цільові комплексні програми є прямим орієнтиром у питаннях вибору актуальної тематики наукових досліджень.

Тема – це не просто назва наукової роботи, а намічений результат дослідження, що спрямований на вирішення конкретної проблеми. Першим етапом при виборі теми є визначення проблеми. Будь-яке дослідження – і складне, і просте – повинно починатися з чітко сформульованої проблеми; тільки в такому випадку від дослідження можна чекати позитивного результату. У широкому розумінні проблема (від грец. *problema* – задача, завдання) – несприятливий стан у певній сфері діяльності, тобто розходження між очікуваним і фактичним станом речей, це складне теоретичне або практичне питання, яке потребує розв'язання. Проблема – це місток від відомого до невідомого, «знання про незнання».

Наукова проблема – питання, що потребує наукового вирішення; завдання для пошуку невідомого; сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці й потребують вирішення за допомогою наукових досліджень.

Проблема завжди виникає тоді, коли старе знання вже виявило свою неспроможність, а нове ще не набуло розвинутої форми. Отже, проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка вимагає свого вирішення. Така ситуація найчастіше виникає в результаті відкриття нових фактів, які явно не вкладаються в межі колишніх теоретичних уявлень, тобто коли жодна з теорій не може пояснити щойно виявлені факти.

Вирішення проблеми «не міститься в існуючому знанні та не може бути отримане шляхом перетворення наявної наукової інформації».

У бухгалтерському обліку наукові проблеми виникають закономірно під дією економічних законів, у зв'язку з розвитком господарських відносин. Часто для розв'язання наукової проблеми в бухгалтерському обліку потрібні зусилля великого колективу спеціалістів різного профілю (економістів, бухгалтерів, статистиків, математиків).

Правильна постановка та чітке формулювання нових проблем має не менше значення, ніж їх вирішення. Вирішуються наукові проблеми за допомогою методів, запропонованих наукою. По суті, саме вибір проблеми, якщо не цілком, то значною мірою визначає як стратегію дослідження взагалі, так і напрям наукового пошуку зокрема. Не випадково вважається, що сформулювати наукову проблему означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо, від того, що поки не відомо науці з предмета дослідження; це означає вийти за межі відомого.

Отже, проблема є рушійною силою в розвитку економічної науки (рис. 3.1).

Якщо досліднику вдається показати, де проходить межа між знанням та незнанням, тоді йому не важко чітко та однозначно визначити наукову проблему, а звідси, і сформулювати її сутність.

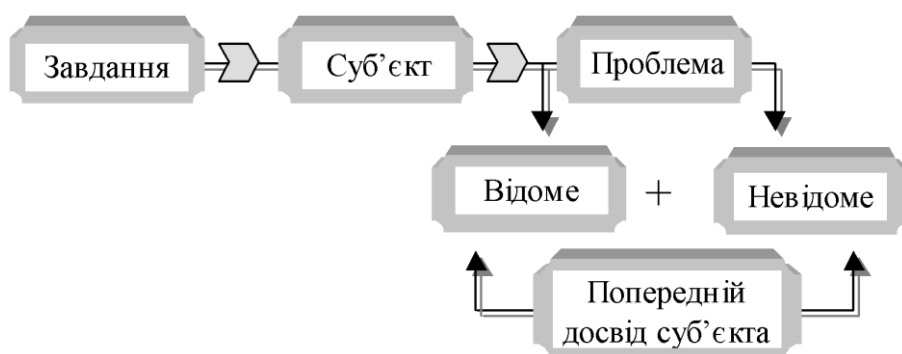


Рисунок 3.1 – Взаємодія відомого й невідомого у визначенні проблеми суб'єктом

У загальному вигляді всі проблеми в бухгалтерському обліку можна поділити на два види залежно від характеру невідомого (рис. 3.2).

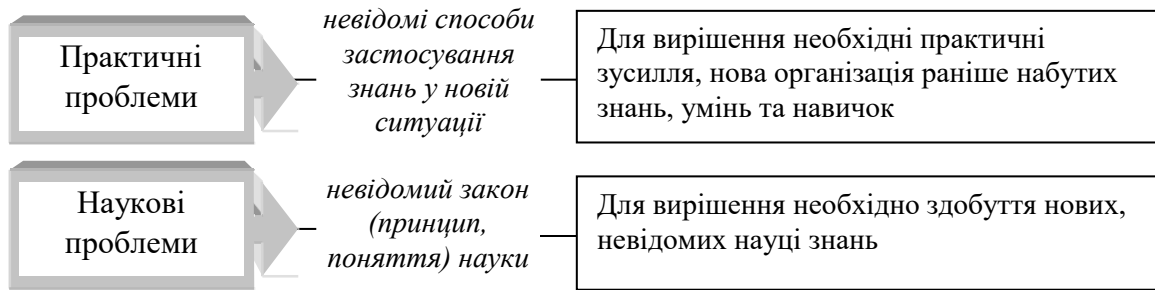


Рисунок 3.2 – Види проблем залежно від характеру невідомого

Залежно від способу вирішення всі проблеми можна поділити на три типи: інформаційні, аналогові та гіпотетичні.

Інформаційна проблема характерна для проблемного викладення. Схематично шляхи вирішення інформаційної проблеми наведені на рис. 3.3.

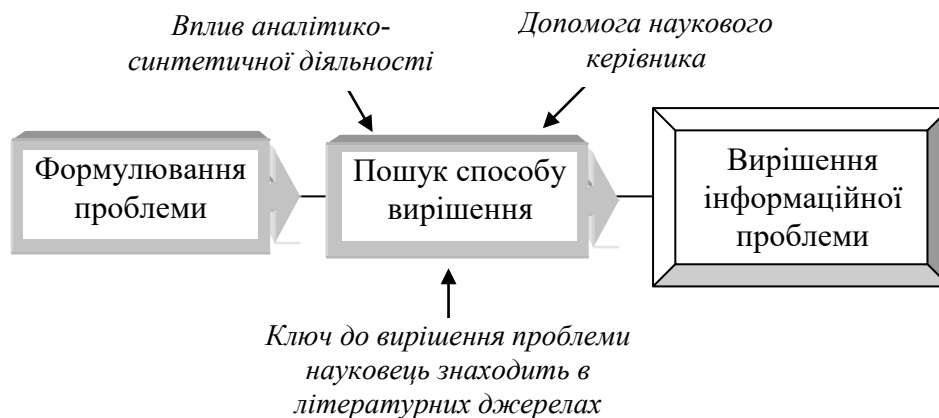


Рисунок 3.3 – Шляхи вирішення інформаційної проблеми в наукових дослідженнях

Інформаційна проблема може бути вирішена не лише аналітико-синтетичним способом, але і шляхом винайдення шляху (ключа) до вирішення в книгах, або за підказкою наукового керівника (консультанта).

Аналогова проблема (аналогічні способи вирішення) характерна для групи практичних проблем. Поставлена проблема цього виду не завжди потребує нового способу вирішення (навіть за умови існування нових фактів). Вирішення проблемних завдань за аналогією пов'язано з виникненням асоціацій, що є елементом аналітичного типу мислення.

Водночас аналогова проблема може вирішуватися й евристичним шляхом (рис. 3.4).

Основне призначення аналогії в наукових дослідженнях полягає в такому: побудові гіпотез; подальшому дослідженні можливих об'єктивних зв'язків; початку пошуку.

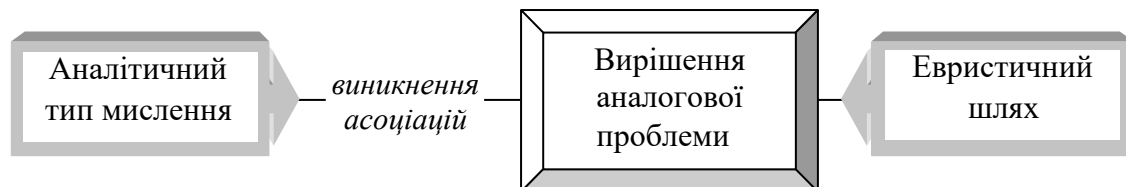


Рисунок 3.4 – Шляхи вирішення аналогових проблем у наукових дослідженнях

Гіпотетичні проблеми – вирішуються шляхом суджень та умовиводів у ході висування припущень, гіпотез, їх перевірки та обґрунтування (рис. 3.5).

Формування гіпотези у свідомості вченого – складне й малодосліджене питання. У психологічному плані поряд зі здібностями до конструювання й переконструювання знань значну роль відіграють проблемне бачення, альтернативне мислення, здібність до аналогій і переносу, інтуїція, тобто ті психологічні властивості і процеси, які характерні для мистецтва.

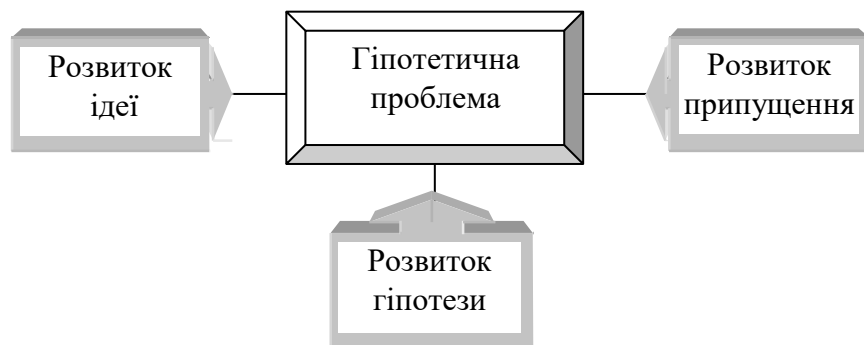


Рисунок 3.5 – Шляхи вирішення гіпотетичних проблем у наукових дослідженнях

Зазвичай джерелом проблеми є вузькі місця, ускладнення, конфлікти, що виникають на практиці. Виникає потреба їх подолання, яка втілюється в постановці практичних завдань. Щоб перейти від практичного завдання до наукової проблеми, необхідно:

- визначити, які наукові знання необхідні для того, щоб вирішити дане практичне завдання;
- встановити, чи є ці знання в науці.

Будь-яка наукова робота починається з формулювання проблеми, яку необхідно вирішити. Це важке і відповідальне завдання передбачає виконання цілого комплексу робіт і реалізується в декілька етапів:

- визначення мети (на основі вивчення планів науково-дослідних робіт; науково-дослідної тематики, передбаченої планами галузевих міністерств, відомств, академій наук; тем-завдань, замовлень на проведення досліджень; цільових комплексних, галузевих і регіональних науково-технічних програм тощо);
- формулювання проблеми;

- розробка структури проблеми (її конкретизація);
- визначення актуальності проблеми.

Формулюванню проблеми передують вивчення літературних джерел в обраній галузі дослідження, з'ясування тих питань, які вже вирішені й на які потрібно буде дати відповідь. Важливо знати наукові роботи широкого профілю, які дають уявлення в цілому про галузь, що цікавить дослідника.

Постановка проблеми передбачає також визначення шляхів, методів її вирішення. У сформульованій проблемі вже міститься мета дослідження, яка в процесі дослідження може розвиватися, збагачуватися, але її сутність залишається тією ж, доки проблема не буде вирішена. Від правильності й точності формулювання проблеми та цілей дослідження залежить і його результат. Іноді формулювання проблеми є тривалим процесом вивчення, пошуку, спостереження, що поступово прояснюють уявлення про її джерела, які ведуть до розчленування на більш окремі проблемні питання, що в процесі дослідження поступово отримують пояснення.

Одночасно з формулюванням проблеми визначається головний напрям дослідження, його провідна ідея. Провідна ідея є важливою категорією логіки наукового дослідження, що визначає, за яким напрямом будуватиметься дослідження проблеми і як буде сформульована гіпотеза.

Розробка структури проблеми передбачає її конкретизацію, виділення тем, підтем, питань.

Послідовність конкретизації передбачає:

- уточнення призначення (мети) дослідження, тобто чітке визначення завдань дослідження. Цей крок іноді виявляється набагато складнішим, ніж вирішення завдання. Через неправильну постановку завдання величезна праця, витрачена на його вирішення, може дати нульовий результат. А тому, щоб цього уникнути, необхідно конкретизувати проблему дослідження за допомогою постановки відповідних завдань;

- уточнення змісту проблеми. Для цього потрібно: по-перше, з'ясувати, які явища, предмети, процеси, закономірності охоплює проблема, по-друге, відмежувати дану проблему від суміжних із нею.

- конкретизація методів дослідження: треба встановити, як повинна виконуватися робота – лише на основі спостережень чи за допомогою експерименту; лише на основі літературних джерел і документів чи також на базі вивчення практики; лише шляхом вивчення сучасного досвіду чи з використанням історичних даних; лише на державному матеріалі чи з урахуванням зарубіжних джерел.

Вибір проблеми дослідження обґрунтовується насамперед її актуальністю. Проблема має бути чітко визначеною, актуальною й не суперечити економічним законам, що сприяють використанню її як істини для подальшого пізнання дійсності, вивчення і вирішення питань конкретної економіки.

Важливою умовою істинності проблеми є властивість її доказовості, яка виражається у формальній логіці законом достатнього обґрунтування, суть якого полягає в тому, що в процесі дослідження достовірними вважають лише ті

твердження, щодо істинності яких наведено обґрунтовані докази. Проблема, істинність якої не просто стверджується, а й зазначаються при цьому підстави її вирішення, вважається доведеною.

Отже, постановка проблеми включає такі етапи (рис. 3.6).

Протиріччя, що міститься в проблемі, повинно прямо або непрямо знайти відображення в темі, формулювання якої одночасно фіксує й певний етап уточнення та локалізації (обмеження меж) проблеми.



Рисунок 3.6 – Етапи постановки наукової проблеми

3.2 Види тем та методика їх формулювання

Оскільки наукова проблема є сукупністю складних теоретичних або практичних питань, то в процесі наукового дослідження або у визначенні його параметрів, проблеми поділяють на складові компоненти – теми.

Тема (від грец. *thema* – основна думка, завдання, положення, яке необхідно розвинути) – частина наукової проблеми, яка охоплює одне або декілька питань дослідження. Тематика наукових досліджень визначається проблемами, що

постали перед наукою на сучасному етапі. Наявність проблемної ситуації є необхідною умовою та мотивом вибору теми наукового дослідження.

Темами фундаментальних праць (монографій, кваліфікаційних робіт) повинні стати значні наукові проблеми. В інших видах праць теми повинні бути за можливістю більш конкретними, прив'язаними до певних етапів та умов економічних процесів або пов'язаними з розкриттям певних аспектів загальних проблем. Для дослідників-початківців особливо корисно обмежити тему межами суворо конкретного об'єкта.

Виходячи з мети наукового дослідження, яка повинна передбачати розробку нових концепцій або напрямів розвитку певної науки, удосконалення існуючої методології або розробку нових методик (рекомендацій) з окремих розділів економічної науки, дослідник обирає тему наукової роботи. Теми наукових досліджень із бухгалтерського обліку формуються в межах проблем цієї науки. Їх поділяють на теоретичні, методологічні й організаційні (рис. 3.7).

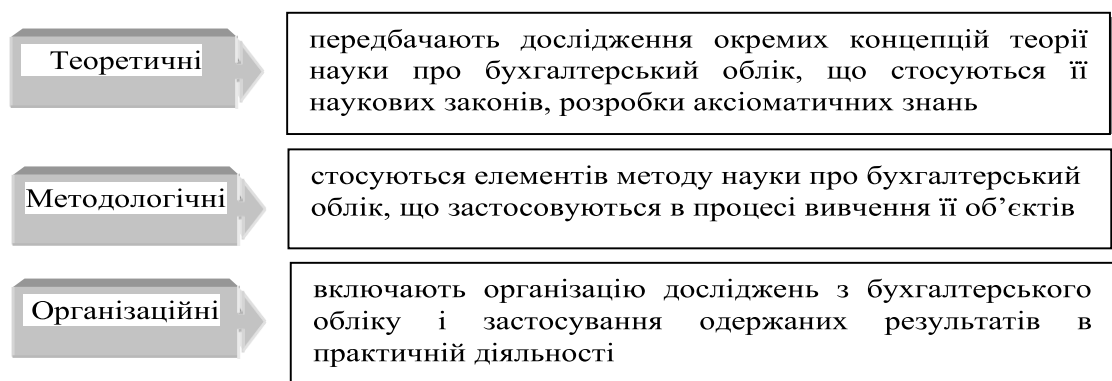


Рисунок 3.7 – Поділ тем наукових досліджень із бухгалтерського обліку, сформованих у межах проблем науки

Самостійними всередині окремих напрямів є теми (завдання), що передбачають удосконалення (рис. 3.8).

За місцем виникнення розрізняють три види тем: теми, які виникають у результаті розвитку проблем, над якими працює даний науковий колектив; ініціативні теми; «теми на замовлення».

Ініціативні теми можуть виникати у двох взаємовиключних ситуаціях: або в результаті ґрунтовної наукової підготовки науковця, або ж при його недостатній орієнтації в проблемі, яку він збирається вирішувати.

Теми «**на замовлення**», як правило, пов'язані з планами науково-дослідних робіт у галузі або навчальному закладі. За актуальністю й народногосподарським значенням теми «на замовлення» мають низку переваг, тому їх, найперше, потрібно аналізувати з позиції реальності виконання й можливості створення теоретичної бази.

Вибір теми – перший, а тому визначальний етап дослідження. Тема повинна бути обрана свідомо, а інтерес до теми, прагнення вирішити поставлене наукове завдання повинні постійно супроводжувати дослідника.

Тема наукового дослідження визначається на основі аналізу літературних

джерел, аналітичних оглядів і статей у спеціалізованих періодичних виданнях, раніше захищених кваліфікаційних робіт, досвіду практичної роботи, стану розвитку бухгалтерського обліку в країні й за її межами, а також бесід і консультацій зі спеціалістами-практиками, у процесі яких можна виявити важливі й актуальні питання підприємницької діяльності, ще недостатньо досліджені в теоретичному плані.

Дослідник повинен самостійно обрати тему дослідження, обґрунтувати її в частині передбачуваної наукової новизни (висунення гіпотези) і практичної значимості результатів дослідження. Проте самостійний вибір теми не означає ігнорування досвіду наукового керівника, до порад і консультацій якого досліднику-початківцю необхідно прислуховуватися.

При виборі теми наукового дослідження можна скористатися такими прийомами:

1) дослідити стан наукових розробок, що дає змогу усвідомити зміст теми, тобто її зв'язок із загальними тенденціями розвитку досліджуваного предмета, його об'єктами, загальними закономірностями науки, що його вивчає. Для цього необхідно виділити:

- знання, визнані науковцями й перевірені практикою;
- питання, які недостатньо розроблені й потребують наукового обґрунтування (дискусійні);
- нерозв'язані питання, що зафіксовані в літературних джерелах, запропоновані практикою або які виникли на стадії вибору теми.

2) ознайомитись із новими результатами досліджень у суміжних галузях науки й техніки, що дозволяє знайти нові й часто неочікувані рішення, адже наука тримається тими тісними зв'язками, які вона вміє встановлювати із суміжними дисциплінами, вмілим залученням методів інших наук;

3) оцінити стан розробки методів дослідження. При цьому слід звернути особливу увагу на можливість використання методів інших наук, що застосовуються в суміжних галузях, для вивчення «своїх» галузі знань;

4) здійснити перегляд відомих наукових рішень за допомогою нових методів, з нових теоретичних позицій, під новим кутом зору, на більш високому рівні з урахуванням нових, істотних фактів, виявлених дослідником.

Уточнення характеристик майбутньої роботи дає змогу більш чітко встановити її межі, скласти більш точний план, визначити терміни виконання робіт за етапами й окремими стадіями всередині етапів.

При виборі теми наукового дослідження треба враховувати такі критерії:

- актуальність теми;
- ефективність розробки, яка передбачається;
- новизна й перспективність;
- наявність теоретичної бази;
- відповідність профілю навчання студентів;
- здійсненність розробки студентами теми в умовах університету;
- ступінь відповідності теми тематичній направленості наукової роботи кафедри (наукового відділу).

Обґрунтування актуальності обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження.

Під **актуальністю теми** розуміється її значимість, тобто необхідність та невідкладність її розгляду для потреб розвитку економіки держави, галузі, підприємства. У цьому відношенні велику роль відіграє система пріоритетів у наукових дослідженнях.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Достатньо декількома реченнями висловити головне – сутність проблеми, з якої і випливатиме актуальність теми.

Студентам при виборі теми наукових досліджень поряд із викладеними принципами обґрунтування актуальності, наукової новизни й її практичної значимості необхідно передбачити можливість використання результатів досліджень при написанні кваліфікаційної роботи.

При виборі теми наукового дослідження важливо врахувати, яким буде характер роботи. Тут можливі два варіанти:

- у роботі запропоновано нове вирішення завдання, що має суттєве значення для відповідної галузі знань;
- у роботі науково обґрунтовані технічні, економічні або технологічні розробки, що забезпечують вирішення важливих прикладних задач.

Залежно від цього і слід визначити структуру роботи, формулювати тему кваліфікаційної роботи.

Крім того, при виборі теми дослідження необхідно враховувати ряд факторів, серед яких важливе місце займає позиція наукового керівника та пріоритети студента (рис. 3.10).



Рисунок 3.10 – Фактори, які впливають на вибір теми дослідження

Тема не повинна бути занадто широкою й охоплювати велику кількість значних за обсягом питань. Обравши широку тему, дослідник у результаті отримує «вузьке дослідження». Для успішного дослідження необхідно обирати більш вузьку тему, не втрачаючи однак зв'язку із загальною науковою проблемою, до якої вона входить. Як правило, обравши вузьку тему, можна розглянути поставлені питання і широко, і глибоко. Іноді дослідники бояться, що не зможуть розкрити вузьку тему, що в роботі не буде що розглядати. Але такий страх є невиправданим.

При виборі теми потрібно враховувати досвід в обраному напрямі знань, попередні напрацювання, складання іспитів, наявність власних творчих ідей, досвід виступів у наукових гуртках або на зборах спеціалістів із науковими повідомленнями, знання іноземних мов дослідника, а для досліджень із бухгалтерського обліку – також зв'язок із підприємствами, діяльність яких стане об'єктом майбутнього дослідження.

Важливе значення має відповідність теми спеціалізації наукового колективу, членом якого є даний дослідник. Кожний науковий колектив (заклад вищої освіти, науково-дослідний інститут, кафедра), як правило, спеціалізується на розробці проблем певної тематики. **Відповідність профілю (закладу) установи** – критерій вибору теми дослідження, який включає в себе спеціалізацію наукової установи чи навчального закладу, наявність кадрів за профілем роботи, матеріально-технічної бази. Така спеціалізація сприяє нагромадженню колективного досвіду, підвищенню теоретичного рівня, якості та економічній ефективності розробок, скороченню термінів виконання дослідження.

Отже, на стадії обґрунтування теми дослідження вивчають усі критерії її вибору, після чого приймається рішення про доцільність її розробки.

Отже, враховуючи основні напрями наукових досліджень, визначені критерії вибору теми, вивчення літератури для визначення теоретичних основ і генезису питання, конкретизації призначення і змісту досліджень остаточно формується тема.

Тема роботи, як певне ядро, звичайно, не змінюється протягом усього періоду, на відміну від її назви, що нерідко остаточно формується наприкінці дослідження.

На стадії формування теми наукового дослідження визначають її назву – змістовий заголовок. Назву наукової роботи можна представити за допомогою такої формули (рис. 3.11).

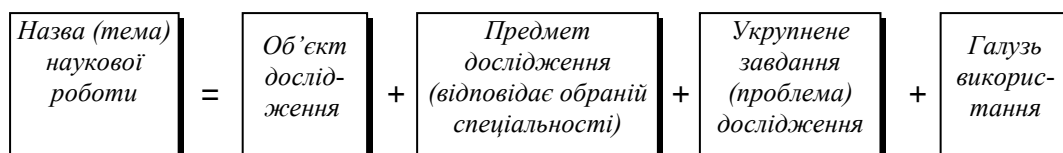


Рисунок 3.11 – Структура назви наукової роботи

Формулювання назви досить відповідальна робота. Тому необхідно

відшліфовувати назву, уникаючи двозначних і навіть зайвих слів та словосполучень. Наведемо декілька не зовсім коректних формулювань тем реальних кваліфікаційних робіт: «Облік виробництва продукції тваринництва в умовах ринку». Можна зрозуміти, що хтось в Україні досліджує облік не в умовах ринку. Або: «Бухгалтерський облік товарних операцій організацій». Тут виникає питання: Яких організацій?

При формулюванні теми наукової праці необхідно уникати таких недоліків (рис. 3.12).

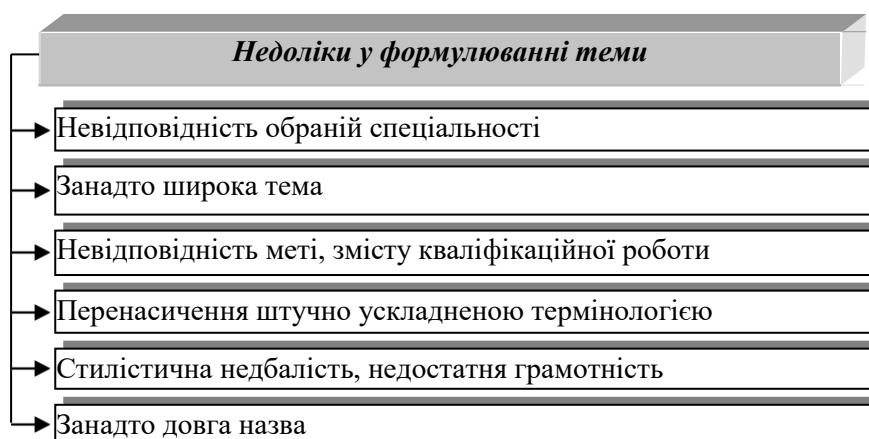


Рисунок 3.12 – Недоліки у формулюванні теми наукової роботи

Для формування теми слід скласти перелік питань, що будуть основою змісту теми дослідження й розділити їх на такі групи:

а) питання, розробка яких у літературі отримала загальне визнання наукових та практичних працівників;

б) питання, що розроблені недостатньо й потребують подальшого опрацювання;

в) нерозроблені питання, що з'явилися в порядку їх постановки або впливають із висновків проведених досліджень.

На підставі групування питань формулюються вузлові питання теми, розділи роботи, а потім і сама тема.

3.3 Визначення предмета та об'єкта дослідження

На початковому етапі наукового дослідження необхідно визначити, вибрати його об'єктну область. Такою об'єктною областю може бути або сфера практичної діяльності, або її відображення у сфері наукової проблематики. Вибір об'єктної області визначається такими факторами, як її актуальність, новизна та перспективність, а також суб'єктивними факторами: освітою, життєвим досвідом, здібностями, інтересами, складом розуму дослідника, його зв'язком із тим або іншим науковим колективом та керівником, характером професійної діяльності.

У методології наукових досліджень розрізняють поняття «об'єкт» і «предмет» пізнання. Відповідно до тлумачних словників об'єкт (лат. *objectus* – предмет) – матеріальний предмет пізнання і практичного впливу з боку людини

(суб'єкта); будь-який предмет думки, дослідження, художнього відображення, тощо.

Об'єктом пізнання прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника, процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію, обрану для дослідження. Відповідно, це та сукупність зв'язків, відношень та властивостей, яка існує об'єктивно в теорії та практиці і виступає джерелом необхідної для дослідника інформації.

Для кожного об'єкта можна виділити декілька предметів пізнання. **Предмет пізнання** – досліджувані з певною метою властивості об'єкта. Наприклад, усі суспільні науки пізнають один об'єкт – суспільство, але мають різні предмети: політична економія – систему виробничих відносин, економічна статистика – кількісну сторону економічних явищ; бухгалтерський облік – діяльність господарюючих суб'єктів тощо.

При визначенні предмета й об'єкта дослідження необхідно з'ясувати: предмет і об'єкт дослідження є новими чи традиційними. Відповідно, можливі такі комбінації новизни предмета й об'єкта дослідження:

- а) новий предмет – новий об'єкт;
- б) новий предмет – традиційний об'єкт;
- в) традиційний предмет – новий об'єкт;
- г) традиційний предмет – традиційний об'єкт.

Об'єкт та предмет пізнання не одне й те ж, хоча нерідко їх неправомірно ототожнюють. Об'єкт пізнання виступає як задане, предмет – як те, що відшукується, встановлюється.

Один і той же об'єкт науки може бути предметом різних досліджень. До предмета окремого дослідження включаються лише ті елементи, зв'язки, відношення об'єкта, які підлягають вивченню в даній роботі. Визначення предмета тому й означає визначення «ракурсу» розгляду, встановлення меж пошуку, пропозиції про найбільш суттєві в поставленій проблемі зв'язки і припущення про можливості їх тимчасового вилучення й об'єднання в одну систему.

Отже, предмет дослідження – це пояснення явищ та визначення залежностей між ними.

Об'єкт та предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне та часткове (рис. 3.13).



Рисунок 3.13 – Співвідношення між об'єктом і предметом наукового дослідження

У визначенні об'єкта виділяється та його частина, яка виступає предметом дослідження. Саме на нього спрямовується основна увага дослідника. Предмет дослідження визначає тему наукової роботи, окреслює її межі.

Отже, об'єкт слід розглядати як об'єктивно існуючу частину матеріального світу, а предмет – як кут зору на об'єкт, вивчення певних його якостей, властивостей, можливостей використання.

Дослідникам необхідно пам'ятати, що предмет наукового дослідження є поняттям більш вузьким, ніж об'єкт, та включає тільки ті зв'язки та відношення, які належать безпосередньо вивченню в даній роботі, встановлюють межі наукового пошуку.

Виходячи із наведених вище вимог, у структуру предмета дослідження включається: історія розвитку об'єкта і вчень про нього; суттєві властивості, якості й закони розвитку об'єкта; логічний апарат і методи, необхідні для формування предмета. Предмет дослідження, таким чином, формується на об'єктивній основі й у світі наукових уявлень самого дослідника. Ці фактори разом із прийнятими науковцем основоположними концепціями надають визначенню предмета дослідження певне тлумачення й логічну форму вираження.

При виборі об'єкта дослідження найбільш типовими помилками, що допускають деякі дослідники є: а) заміна об'єкта дослідження предметом, плутанина в розумінні їх суті; б) розуміння об'єкта як категорії більш вузької, ніж предмет; в) об'єднання об'єкта і предмета дослідження в єдине ціле; г) змішування категорій «об'єкт дослідження» і «об'єкт бухгалтерського обліку».

У наукових роботах, що підготовлені за спеціальністю «Облік і аналіз»:

- об'єктом дослідження може виступати господарська діяльність підприємств певної галузі (але не самі підприємства), порядок та побудова бухгалтерського обліку й особливості проведення аудиту звітності таких підприємств, сукупність операцій, що утворюють той чи інший вид діяльності тощо;

- предметом дослідження може бути сукупність теоретичних, методологічних та практичних питань (проблем), пов'язаних з об'єктом

дослідження.

Досліджувати можна як емпіричні об'єкти (організація роботи облікового апарату, собівартість виробів тощо), так і теоретичні (дія закону вартості, подвійності фактів господарського життя тощо).

Залежно від ступеня складності виділяють прості, які складаються із декількох елементів та складні, до яких відносять об'єкти з невизначеною структурою, яку необхідно дослідити, а потім ці складні об'єкти пропонується вивчати за допомогою методу «чорної скриньки», який передбачає пошук взаємозв'язку між подібними вихідними діями та реакцією об'єкта на них.

Після вибору об'єкта і предмета дослідження необхідно вивчити фактори, які впливають на стан об'єкта.

Кожен об'єкт дослідження не існує ізольовано, а функціонує разом з іншими об'єктами, оточений середовищем, з яким він взаємодіє. Під середовищем розуміють усе те, що оточує об'єкт дослідження або його елементи і впливає на них. Розрізняють матеріальні, енергетичні та інформаційні фактори впливу. На дослідження конкретних економічних наук великий вплив має також інформація, пов'язана з матеріальними елементами виробництва, його технологією та реалізацією продукції на ринку. Відповідно, завдання дослідника полягає у визначенні факторів, які впливають на об'єкт дослідження, відборі й зосередженні зусиль на найсуттєвіших факторах. Критеріями відбору суттєвих факторів є мета дослідження та рівень накопичених знань у цьому напрямі. Якщо рівень знань про вплив факторів на поведінку об'єкта дослідження недостатній, то це може бути підставою для віднесення цих факторів до групи суттєвих.

Обравши об'єкт дослідження, його предмет і фактори, які впливають на причинно-наслідкові результати стану об'єкта, визначають його параметри, тобто повноту вивчення об'єкта відповідно до мети дослідження. Для забезпечення повноти вивчення об'єкта здійснюють його класифікацію.

Класифікація – це поділ різних явищ, предметів на групи за певними ознаками, з метою їх вивчення та наукового узагальнення.

В основу класифікації об'єктів дослідження покладені принципи логіки, які передбачають групування їх за певною методикою. Мета класифікації полягає в розкритті всієї сукупності понять про об'єкт, тому основою для розподілу має бути не довільно взята, а суттєва ознака об'єктів, які класифікують.

Для більш ефективного вивчення об'єктів у процесі дослідження, з метою розкриття всієї сукупності понять про об'єкти, необхідно вибрати критерії їх класифікації. Основою для розподілу має бути не довільно взята, а суттєва ознака об'єктів.

Логічно складена класифікація повинна відповідати таким вимогам:

- бути розмірною, тобто не дуже вузькою й не широкою;
- виконуватися за однією основою, яка має бути не довільним поняттям, а стосуватися суті поділу цілого;
- виключати несумісність понять.

Науковець повинен чітко визначити предмет і об'єкт свого дослідження. Із предмета дослідження випливають його мета та завдання.

3.4 Мета й завдання дослідження

Виходячи з назви наукової роботи, визначеного об'єкта та предмета формулюється мета дослідження, яка характеризує найбільш важливу проблему чи завдання.

Мета дослідження – це запланований результат. Результат має бути конструктивним, тобто спрямованим на вироблення суспільно корисного продукту з кращими, ніж було раніше, показниками якості або процесу її досягнення.

Метою дослідження проблем із бухгалтерського обліку можуть бути: створення нових концепцій; розробка нових методик організації обліку на окремих ділянках; вирішення тих чи інших завдань теорії та практики бухгалтерського обліку тощо.

Отже, мета дослідження полягає у вирішенні наукової проблеми шляхом удосконалення вибраної сфери діяльності конкретного об'єкта.

Мета формулюється лаконічно, вона повинна точно виражати те основне, що намагається зробити дослідник, і конкретизується та розвивається в **завданнях дослідження**.

Завдання дослідження визначають для того, щоб більш конкретно реалізувати його мету.

Завдання можна поставити лише на основі теоретичного та емпіричного аналізу облікових проблем та питань.

Поставивши завдання й намітивши коло питань, дослідник повинен здійснити «прорив» (а якщо проблем багато, то не один) у недосліджену галузь, передбачити результат, визначити в основних рисах результат роботи, а всі наступні логічні етапи будуть представляти ступені руху до цього передбаченого результату, його перевірку, уточнення й конкретизацію.

Найбільш правильно сформулювати основні завдання дослідження можна завдяки попередньому аналізу літератури і вивченню досвіду.

Завдання дослідження повинні логічно витікати із його загальної мети й розглядатись як основні етапи роботи магістранта. Частіше за все формулювання таких завдань здійснюється у вигляді певного набору підпитань. Наприклад, «Виходячи з вказаної мети дослідження, його основними завданнями є: 1) виявити..., 2) розробити..., 3) експериментально перевірити...» тощо.

Єдиного стандарту формулювання завдань бути не може, але, частіше за все, перше із завдань, що висувається, пов'язане з виявленням змісту, природи, структури, законів функціонування й розвитку об'єкта, що вивчається; друге завдання націлене на розкриття загальних способів перетворення об'єкта, на побудову його моделей; третє завдання – на створення, розробку конкретних методик бухгалтерського обліку, практичних рекомендацій.

Необхідно пам'ятати, що завдання дослідження повинні бути оцінені за своєю значимістю. І не треба захоплюватися кількістю завдань – це зазвичай призводить до громіздкої роботи, неповного вирішення поставлених завдань.

Отже, формулювання мети й визначення завдань наукового дослідження – один із найважливіших творчих етапів розв'язання проблеми. Мета й завдання дослідження повинні бути чітко викладені, передбачати розробки нових

концепцій (напрямів) розвитку або удосконалення існуючої методології чи створення нових методик, рекомендацій з окремих розділів бухгалтерського обліку.